

Recenze a zprávy o knihách

GENERÁL

Ján Čierny, *Generál*, Nakladatelství Svoboda, Praha 1967, 188 str.

O osobě generála Charlese de Gaulla byly napsány desítky knih přátelských i méně přátelských, vědeckých i populárních, zachycujících v různém stupni přesnosti samu de Gaullovu osobu i tzv. gaullismus [viz například *Mezinárodní vztahy 1/1967*, str. 63—66]. Inspirace těchto knih je obvykle tatáž, jakou uvádí i Ján Čierny pro svou současnou knihu *Generál*: moderní vývoj Francie si není možné představit bez této osobnosti, která je navíc ještě mimořádně zajímavá, složitá, plná rozporů a přitažlivá.

Ovšem kniha „Generál“ chce přispět k objasnění a bližšímu poznání této vůdčí osobnosti dnešní Francie a světového státníka vlastní specifickou formou. Autor nevolí cestu přesného chronologického popisování vývoje všech událostí ani cestu teoretického rozboru a zobecňování. O podstatě používané metody autor prohlašuje: „Pokusil jsem se najít klíč k jeho osobnosti: proto zkoumám zážitky, příhody, akce, anekdoty, typické výroky a politické děje, které ji přibližují.“ Zde je ovšem třeba připomenout, že mimořádná úloha de Gaullovy osobnosti je dialektickou jednotou jak odrazu doby, třídního poměru sil (buržoazie již neměla dost sil vládnout klasickými formami buržoazní demokracie a poměr třídních sil ji nutil přijmout jako nejuvhodnější vládní formu režim osobní moci opřený o autoritu takové osobnosti, jako je de Gaulle), tak i osobních schopností samého de Gaulla. V jeho postavě dochází tak k symbióze potřeb a zájmů monopolistických kruhů i k uskutečňování jeho vlastních představ a plánů. Autor ve své knize více rozvíjí tuto druhou stránku. Měl k tomu výborné předpoklady, neboť v létech 1961 — 1965 žil ve Francii jako stálý dopisovatel Československého rozhlasu, takže zdrojem této knihy mohly být také hluboké vlast-

ní dojmy a prožitky, ovšem podložené důkladnou znalostí vnitřní a zahraniční problematiky dnešní Francie.

Kniha je tematicky rozdělena do 3 hlavních kapitol podle nejdůležitějších období v de Gaullově životě:

1. období vytváření jeho osobnosti až do rozvinutí odboje za nezávislou Francii dává autor název *jak se stal důstojník rebelem*;
2. období zachycující de Gaulla poprvé v čele státu i jeho odchod dostává název *jak se stal konzervativce šéfem revoluční vlády*;
3. období nového de Gaullova vzestupu v roce 1957 se všemi ořesy i rozmachem autor výstižně nazval *jak se stal republikán králem*.

Závěrečná stručná kapitola s názvem *A co bude po něm* se pouze snaží nadhodit některé otázky k zamyšlení nad tzv. podegaullovským obdobím ve Francii.

Každý, kdo chce dosáhnout maximální přesnosti v zachycení de Gaullovy osobnosti (bez ohledu na používanou metodu), jeho jednání, motivů a cílů, musí nutně vycházet nejen z třídních, ekonomických, politicko-kulturních a strategických faktorů (přičemž nesmí zapomenat, že jejich váha se může v průběhu vývoje měnit), ale současně nemůže vylučovat ani faktory psychologické, ideály a morální hodnoty a historickou zkušenost dané osobnosti. De Gaullovo jednání by nemohlo být rovněž plně pochopeno bez zkoumání v jednotě s politikou jeho soupeřů jak doma, tak i v zahraničí. Tyto teoretické zásady se autor snaží přeměnit v první kapitole v působivé zobrazení vytváření de Gaullovy osobnosti. Správně vychází ze skutečnosti, že již v rodině čerpal myšlenky o francouzské slávě, jeho ideálem byli Georges Clémenceau a Philippe Pétain (před zradou v roce 1940). Prvním

jeho politickým krédem se stává v roce 1932 kniha *Au fil de l'épée*, kde se výrazně projevují zejména myšlenky o vztahu mezi vůdci a politickou masou, uplatňované tak mistrně po roce 1958. V další knize *Vers l'armée de métier* z roku 1934, kde de Gaulle volá po moderní francouzské profesionální armádě, je možné najít prvky dnešní jeho vojenskostrategické linie. V roce 1940 pokračujícími pro Francii pozvedá de Gaulle, zpočátku silně osamocen, prapor odboje proti německému fašismu a jeho přísľuhovačům ve Vichy, prožívá potíže s tzv. Anglosasy, u nichž se ve vztahu k de Gaullovi projevovaly nejen osobní nevraživost, ale zejména také konkurenční boj mezi jednotlivými imperialistickými zájmy, vytváří rozporné vztahy spolupráce a obav s SSSR, hledá formy spolupráce s domácím odbojem. Celé toto období a získané zkušenosti do určité míry ovlivňovaly jeho budoucí politické i osobní jednání.

Ve druhé kapitole sleduje autor de Gaulle již jako ministerského předsedu vlády, která byla vytvořena 3. června 1943 v Alžírě. Francie stojí před řadou obtížných úkolů: získání nezávislosti, překonání hospodářského rozvratu, řešení sociálních otázek, zbonování politického života v zemi atd. Zde dochází k prvním nedorozuměním mezi de Gaullem a názory jiných politických směrů na budoucnost Francie, vrcholícím v jeho demisi 20. ledna 1946 [zejména pro nesouhlas s demokratickým návrhem nové francouzské ústavy]. Autor cituje na str. 58 de Gaullova závěrečná slova: „Moje poslání se skončilo... Země je svobodná. V hlavním městě je vláda, máme republikánskou legalitu. To, co děláte ve vládě, neodpovídá mé ideji vládní solidarity, která je nevyhnutelná pro upevnění autority státu. Já mám o vládě jinou představu. Proto jsem se rozhodl odejít.“ De Gaulle odešel, aby se vrátil za lepší — pro něho — konstelace politických sil. V mezidobí však nezahálí: na jaře 1947 vytváří vlastní hnutí Sdružení francouzského lidu (RPF), píše paměti a sleduje aktivně politický život v zemi.

Třetí kapitola je nejobsáhlejší. Od 1. června 1958, kdy francouzské Národní shromáždění se vyslovilo 329 hlasy proti 224 pro jmenování de Gaulle ministerským předsedou a dalo vládě plné moci, lze hovořit o vyvrcholení de Gaullovy osobnosti, jeho vnitřní a zahraniční politiky. V tomto období si v podstatě správně uvědomoval základní zásadu politiky: aby v činnosti státníka i státu bylo dosaženo určitých výsledků, nesmí se dostá-

vat do rozporu jejich cíle a možnosti. Vždyť právě z hlediska reálnosti vztahu cílů a prostředků se v historii objevovala dvě soupeřící pojetí:

1. chápání politiky jako umění dosáhnout nemožného, když okamžité příznivé okolnosti, historické náhody nebo schopnost politiků dokázaly na čas posunout skutečnost za hranice možného [ovšem v delším časovém období se znovu projevila realita skutečného poměru sil];
2. chápání politiky jako umění dosáhnout možného, tj. poznat reálnou skutečnost a přizpůsobit jí politickou činnost. Ján Čierny připomíná v této souvislosti de Gaullova slova: „Politika se nedělá naříkáním ani stesky. Politika, to je nejdříve něco chtít. A pak, musíme se držet faktů.“ (Str. 101.)

Toto pojetí ukazuje autor na řešení palčivých vnitropolitických otázek Francie po roce 1958: nového státního uspořádání, charakterizovaného režimem osobní moci, jehož státoprávním výrazem se stala ústava V. republiky, alžírské otázky, vytvoření vlastní politické podpory v podobě UNR, řešení hospodářských problémů upevňováním státně monopolního kapitalismu atd.

Při rozboru de Gaullových názorů a politiky navenek se autor řídil obecným pravidlem, že zahraniční politika každého státu je neobyčejně důležitým nástrojem vládnoucí třídy k vytváření jejich pozic vůči ostatním státům, vztahů k nim i poměru k nejdůležitějším mezinárodním problémům. Současně při zkoumání zahraniční politiky je třeba dodržovat některé základní metodologické požadavky, a to zejména: nelze ji odtrhovat od vnitřní třídní politiky, neboť zahraniční politika je jejím pokračováním, a na základě rozboru vnitřní politiky, třídních vztahů v daném státě je možné přesněji stanovit kritéria rozhodující pro vytváření obecné linie zahraniční politiky tohoto státu. Ján Čierny zkoumá z těchto pozic de Gaullovy snahy o „velikost“ a „nezávislost“ Francie, jeho postoj ke Spojeným státům, k Sovětskému svazu, jeho pojetí Evropy, vztahů uvnitř EHS, zejména vztahů k Bonnu.

Je samozřejmé, že takto pojatá kniha o vedoucím státníkovi musí obsahovat rozbor jeho osobního stylu, způsobu vystupování, metod vytváření osobní popularity v lidových masách atd. (viz: *Général a dit, On a satire atd.*)

Kniha „Général“ najde jistě mnoho čtenářů, kteří by na ní měli ocenit nejen její zajímavý způsob napsání, ale současně ji chápat také jako podnět k dal-

šímu podrobnějšímu a vědeckému seznámení s dnešní Francií, která se skutečně

stává jedním z nových center mezinárodní politiky.

VÁCLAV REGNER

INDUSTRIÁLNÍ SPOLEČNOST V DISKUSI

Hans Freyer, Jindřich Filipec, Lothar Bossle, *Die Industriegesellschaft in Ost und West. Konvergenzen und Divergenzen*. Institut für Staatsbürgerliche Bildung in Rheinland-Pfalz, Mohuč, 90 str.

Dnes už málokdo pochybuje o nutnosti kvalifikovaného a věcného dialogu mezi marxisty a představiteli nemarxistických myšlenkových proudů. Není sporu o tom, že izolace, charakteristická pro předešlé období, nedostatek možností přímé konfrontace vedly k myšlenkové i argumentační stagnaci. Přitom se někdy ale přehlíží skutečnost, že dialog, po němž se volá, už vlastně probíhá, že máme řadu konkrétních výsledků, nad nimiž by stálo za to se zamyslet a snad i vyvodit některé závěry. Svědčí o tom například i publikace, kterou pod společným názvem *Industriální společnost na Východě a na Západě* vydal západoněmecký Ústav pro výchovu občanů v Rýnsku-Falcku.

K aktuálnímu tématu — industriální společnost a tendence jejího vývoje — se vyslovují: nestor západoněmecké sociologie Hans Freyer, politolog mohučské university Lothar Bossle a PhDr. Jindřich Filipec (Filosofický ústav ČSAV). Jak poznamenávají editoři v úvodu, je to první diskuse podobného typu, již se účastní představitel socialistického státu.

Problematika industriální společnosti se v poslední době stále víc dostává do středu ideologických diskusí, a to nejen mezi představiteli Západu a Východu, ale i mezi samotnými západními i marxistickými sociology. Promítá se do ní totiž řada důležitých a přímo zásadních souvislostí ekonomických, ideologických i politických. Diskuse o tzv. „industriální společnosti“ zahrnuje v adekvátní nebo iluzorní podobě otázku perspektiv budoucího vývoje průmyslově vyspělého světa a v delší perspektivě snad i světa třetího (i když právě tato stránka problému bývá často teoretiky industriální společnosti opomíjena).

Zdá se, a recenzovaná kniha k tomu dává ne jeden podnět, že složitá problematika industriální společnosti i jejích interpretací se těžko vtěsňuje do několika striktních charakteristik (J. Filipec mluví o škodlivosti „černobílého“ přístupu).

Je nesporné, že teorie industriální společnosti nebo stadiálního historického vývoje zpravidla podceňují význam a roli sociálně politických, třídních i mocenských struktur a že v tomto smyslu jsou produktem, ale také nástrojem šíření určitých teoretických i politických iluzí, vydvávajících přání za skutečnost. Avšak zároveň se v nich odrážejí reálné „konvergentní“ procesy, charakteristické pro vývoj průmyslově vyspělé civilizace v období začínající vědeckotechnické revoluce. Ani ideologicky není situace zcela jednoznačná. Některé varianty teorií industriální společnosti vznikly nepochybně jako nástroj polemiky s marxismem, ale v některých z těchto teorií se odrážejí i určité snahy hledat platformu pro dorozumění (i když se právě zde nejčastěji vytvářejí iluze).

Kvůli této ideologické i politické mnohoznačnosti celé problematiky i vzhledem k tomu, že předchází vývoj v této oblasti nakupil řadu předsudků, je třeba uvítat každý pokus o věcnější a konkrétnější analýzu toho, co J. Filipec přiléhavě nazývá konvergentními a divergentními jevy ve vývoji Východu a Západu. Filipec ostatně velmi přesně charakterizuje význam této problematiky pro marxistickou teorii samu, na jiném místě poznamenává, že „marxistická kritická analýza současného technického rozvinutého kapitalismu a jeho rozličných teoretických koncepcí v západní sociologii je v jistém, přesně vymezeném smyslu formou sebereflexy marxismu, výpovědi o sobě samém a také úsilím o hlubší pochopení socialismu, jeho vlastní geneze a dějinné perspektivy“.

Z tohoto hlediska je zajímavé provést určitou paralelu mezi stanoviskem Hanse Freyera, obsaženým v jeho úvaze „Vývojové tendence a problémy moderní industriální společnosti“ (opakuje v ní některé názory, formulované už v předešlé obsáhlé práci *Theorie des gegenwärtigen Zeitalters*), a pozicí formulovanou Filipcem. I když nejde o polemiku v přímém slova smyslu — obě práce vznikly v pod-